

УДК: 316.334.55-053.6(497.11)

Политикологија

COBISS.SR-ID: 125300745

бр. 3/2023, год 2, vol. 1.

https://doi.org/10.18485/uunt_pl.2023.2.3.3

Оригинални научни рад

стр. 28-42

Рад примљен 25. 04. 2023.

Рад прихваћен 20. 06. 2023.

СТАМБЕНО ПИТАЊЕ МЛАДИХ НА СЕЛУ

Данијела, С. Николић, дипломирани социолог

Резиме

Положај савремене сеоске омладине представља последицу промена које су се током друге половине двадесетог века, а посебно након његове последње деценије, дешавале на глобалном друштвеном плану. Промена традиционалног друштвеног концепта, као и промена економског положаја младих у породици и друштву, наводи се као једна од значајних карактеристика краја двадесетог и почетка двадесет првог века. С тим у вези у раду ће се разматрати стамбени статус младих као и њихов однос према селу. Иновације у начину становања наступају под утицајем нових привредних потреба, међутим, крупније иновације наступиле су тек онда када село у целини бива захваћено глобалним развојним процесима урбанизације и модернизације. Друштвени и економски статус, начин одвијања свакодневнице и стамбена култура, као и политичке и економске прилике, одувек су имале велики утицај на форму и структуру становања. Такође, историјска је чињеница да је задовољење стамбених потреба одувек зависило од друштвеног положаја појединца или група.

Кључне речи: село, друштвени слој, друштвене неједнакости, социо-демографске промене, становање, квалитет становања

Увод

Анализа резултата неколико емпиријских истраживања положаја и оријентација младих у Србији (Мојић, 2008,179-191) показује да се може оправдано закључити да један део наше омладине на селу живи у материјалном и духовном сиромаштву. Место становања и радни статус су у највећој мери повезани са свеукупним положајем младих људи. Може се рећи да су у релативно бољем положају млади из града у односу на младе са села и запослени млади у односу на незапослене. То су, може се рећи, очекивани резултати. Ипак, оно што можда није очекивано јесте тежња да готово половина младих како у граду тако и на селу, без обзира на поменуте разлике, свој бољи живот потржи негде далеко од своје земље. Према истраживању које је спровео Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду више од половине младих из сеоске средине размишља о одласку у иностранство на дуже време. Њихове животне и радне амбиције своде се на то да изаберу школе чије дипломе су признате изван Србије, и занимање које ће им омогућити да по добијању дипломе лако нађу посао у иностранству. (Болчић, 2002, 157)

У већини сеоских средина код нас, млади људи и после женидбе и даље живе у родитељском дому. Традиционално је решење да син остаје у родитељском дому, где доводи своју супругу. У традиционалном поретку заједница (кохабитација) је нормална појава не само због економских разлога него и због традиције наслеђене како би се одржао континуитет породичног патријархата. Међутим, када говоримо о заједници отвара се питање проблема становања који укључује персоналну аутономију, а она се манифестује не само на подручју „дома“, где млади пар жели своју интиму и слободан приступ васпитању своје деце, него и на подручју домаћинства уопште. Породицу данас одликује постојање патријархалности, али и присуство и јачање демократских елемената. Она представља важан оквир живота људи на селу и ка њој је усмерена снага њихових емоција. Као таква, представља основу вере да ће њихове замисли бити остварене. Породице у којима млади остају са родитељима су већим делом чврсте заједнице. У њима су прилично изражене тежње за остварењем заједничког (породичног) циља, без обзира што се ка остварењу тог циља дешавају и блажи, повремене неспоразуми. То су заједнице које воле да им сви чланови буду на окупу и који уважавају такав живот.

Емпиријска социолошка истраживања бележе велике и брзе промене у начину становања, у стамбеном стандарду и опремљености сеоских домаћинстава. Под утицајем нових привредних потреба поред куће се граде и други објекти за привредну употребу. О том развоју сељачке куће и других зграда око ње писао је Сретен Вукосављевић. „Кућа је

била за скоро све потребе, па се после за једну по једну потребу издваја и специјализује зграда или просторија у кући. У кући се издваја, специјализује, соба главног становања. Када то буде, онда може да се утврди место где се лежи. Када се то утврди, онда тек може да се израђује лежиште и као постеља и нарочити уређај – кревет“. (Митровић, 1998, 369). Крупније промене у нашим најразвијенијим селима, под утицајем глобализације и модернизације, почеле су у 20. веку.

Форма и структура становања одувек је зависила од друштвеног и економског статуса, економских и политичких прилика, стамбене културе. Самим тим, стамбени положај нам доста говори о друштвеном положају и привилегијама. Проблем становања младих јавља се услед недостатка посла, стамбеног простора, новчаних средстава, па с тим у вези, млади људи дуже остају зависни у односу на своје родитеље, одлажу важна животна питања, као што су завршетак школовања, запошљавање, заснивање породице. Сама комплексност овог проблема намеће потребу да се потпуније истражи.

Насеља су један од најстаријих облика удруживања, чак старији и од моногамне породице, племена и класе. Њихов облик се кроз историју често мењао. Јован Ћирић је село одредио као “првобитни и најранији облик људског седелачког везивања и усађивања у производни процес настао са неолитском пољопривредном револуцијом. Данас, оно је општи заједнички назив за људску насеобинску стационарност (усађеност у мањем простору). Село мора бити пољопривредно, односно сељачко насеље, уколико се ради о малом насељу и поготову ако је раније представљало класично село и ако у њему још увек има пољопривредних произвођача. (Ћирић, 1979, 60)

Опстанак села и младих у њима захтева веће улагање друштва у развој села, у уређење земљишта, повећања техничке опремљености земљорадничких газдинстава и развој стручних служби. Неопходна је и урбанизација села и изградња и стављање у функцију објеката друштвеног стандарда који су од значаја за задовољење посебних потреба младих. Из тих разлога о овим проблемима у савременим условима се мора повести више рачуна и из друштвених, и из националних разлога јер село је основа за сваки даљи развој становништва, друштва и државе.

Друштвене неједнакости као извор неједнаких могућности

Вршећи различите улоге у друштву, људи на основу тих улога заузимају одређене друштвене положаје. Људи сличног друштвеног положаја чине један друштвени слој. Друштвени слој је појам који у социологији има више значења, па се под њим најчешће подразумева скупина људи која има посебан положај у друштвеном систему, у његовој

хијерархизованој структури, као и све одговарајуће карактеристике које произилазе из заједничког положаја, то јест исте основне интересе, начин живота и одговарајуће карактеристике слојне свести. Припадници једног друштвеног слоја имају заједничке особине као што су: одређене друштвене функције, занимање, имовинско стање, образовање и тако даље. Две најбитније класно-слојне карактеристике које произилазе из друштвеног положаја су заједнички интереси припадника једног слоја и исти или сличан начин живота припадника истог слоја. У најопштијем смислу, појам друштвеног слоја везује се за друштвене односе неједнакости и подразумева скупину људи која има исти друштвени статус и друштвену улогу. Показатељи ранга који конкретни друштвени слој има на одређеној лествици је најчешће богатство, друштвени углед и друштвена моћ.

„Међу члановима сваког слоја постоји тенденција да развијају властиту субкултуру, тј. одређене норме, ставове и вредности који су особени за њих као друштвену скупину. Субкултуре слојева показују тенденцију да буду веома различите кад су могућности за кретање из једног слоја у други врло мале“. (Хараломбос, 1994, 37-38) Премда су антрополози често тврдили супротно, сва друштва су хијерархијски уређена. Људи имају изузетно јак инстинкт којим доживљавају социјални статус других људи. Чак и у најегалитарнијим друштвима влада хијерархија моћи, угледа, поштовања, знања или новца. Чини се да је људска способност разликовања статуса неограничена, а неке су културе управо у хијерархичности виделе ознаке цивилизованости.

Друштвене неједнакости се у савременој социологији одређују као друштвено условљене разлике између појединаца и друштвених скупина у погледу дистрибуције материјалног богатства, политичке моћи и угледа. Проблем друштвене неједнакости је врло стар, као што су стари покушаји да се он и системски објасни. Још је Платон бранио претпоставку о природној неједнакости међу људима, из чега је изводио тезу о неопходности поделе рада према њиховим природним способностима. У савременој социологији постоје три међусобно повезане врсте друштвених неједнакости: економске, политичке, културне. Економске се исказују као разлике у дистрибуцији материјалних добара насталих претежно као резултат удруженог деловања наслеђених и актуелних чинилаца. Политичке се показују као разлике у дистрибуцији политичке моћи. Културне представљају разлике у погледу стварања и коришћења културно-духовних добара и вредности. Постојање друштвених неједнакости значи постојање таквих друштвених односа у којима се једни у друштву на релативно стабилан начин депривилигују и ограничавају реалним могућностима своје властите друштвене и културне афирмације и комплетнијег индивидуалног и колективног развоја. Друштвене неједнакости се појављују као конкретан резултат сложених процеса вертикалне друштвене диференцијације и процеса друштвеног раслојавања по којима долази до кристализације низа друштвених, културних и егзистенцијалних предности на једној и друштвених хендикеп на другој

страни. Друштвена подела рада, делећи различите послове различитим деловим друштва и стварајући различита занимања, стварала је и ствара значајне друштвене разлике између људи у масовним размерама.

На људске неједнакости могу утицати бројне случајности: таленти, способности, пол, раса, изглед, припадност одређеном народу, случајности у наслеђеној имовини, али све те неједнакости постају права социолошка тема тек када се класификују према одређеном систему друштвених (врло често правно обликованих) вредности. Неки социолози, на пример Хараламбос, разликовали су друштвену неједнакост – којом се једноставно утврђује да постоје разни облици друштвене неједнакости, и друштвену стратификацију – односно посебан облик друштвене неједнакости који се тиче постојања уочљивих друштвених скупина које су рангиране једна изнад друге према факторима као што су престиж или богатство. Они који припадају посебној скупини или слоју имаће одређену свест о заједничким интересима и заједничком идентитету. Имаће сличан животни стил који ће их разликовати од чланова других друштвених слојева.

„Сталешки углед се испољава тиме што се од свакога ко жели да постане Члан једног круга очекује да води један специфичан начин живота“ (Вебер, 1976, 36)

За разумевање идеје социјалне сегрегације најбоље може да послужи Веберова дефиниција друштвене неједнакости према којој друштвену неједнакост чине три међусобно повезана елемента: богатство, престиж и моћ. Хијерархија моћи увек је вертикална. Према Парсонсу хијерархија вредности и хијерархија моћи су међусобно веома блиско повезане. Основно мерило рангирања појединца у сваком друштву јесте колико они испуњавају основне друштвене вредности. Ређање појединца врши се на основу три основна својства: квалитета, постигнућа и поседа. Поседи подразумевају предмете који повећавају пријатност, те отуда имају употребну вредност, али они поседују и симболичку вредност и могу представљати друштвене награде. (Антонић, 2008,124) Како Вебер пише, сталешким положајем називамо сваку животну компоненту животне судбине људи која је условљена специфичном, позитивном или негативном друштвеном „оценом“ угледа.(Вебер, 1976,36)

Треба истаћи да су према Веберу „сталешка очекивања“, између осталог, садржана у обичајима који се тичу начина облачења и изгледа дома. (Вебер, 1976, 245) Тако, „стилизовање живота“ подразумева да породична кућа одређених сталежа мора да задовољи одређене обрасце становања. На тај начин кућа постаје један вид репрезентације и средства за сталешко раслојавање. „Монополисањем идеалних и материјалних добара и изгледа сталежи остварују ексклузивност, ограђивање и отежавају другим припадницима заједнице да приступе одређеним положајима и добрима“. (Вебер, 1976, 39) Саставни

део друштвене неједнакости јесте и неједнака могућност поседовања и коришћења одговарајућег стана и његове локације. (Вујовић, 1987, 8)

Социо-демографске промене на селу

Демографски процеси су законите појаве које настају у оквиру развоја становништва и различито утичу на популационе појаве. Процес старења становништва је типичан пример могућег постојања различитих последица које настају у појединим деловима једне популације. Старење становништва је блажег интензитета у градским насељима него у сеоским. За ово је заслужан имиграциони фактор, јер се пресељавања врше на релацији село-град и обично у њима учествује млађе становништво. Кретање становништва може бити природно и механичко. „Природно и механичко кретање два су основна облика укупног кретања становништва и сачињавају основне детерминанте развоја једне земље“. (Вертхејмер-Балетић, 1973, 123) Основне компоненте природног кретања становништва су наталитет и морталитет, док механичко кретање становништва прати мо кроз компоненте имиграције (досељавање) и емиграције (исељавање). Резултату механичког кретања називамо миграционим салдом. Миграција је резултат бројних индивидуалних одлука и мотивисана је одређеним разлозима. На простору Србије, као и на просторима западног Балкана, разликују се традиционалне и модерне миграције. Под традиционалним миграцијама подразумевају се сви облици просторне покретљивости становништва пре масовне појаве миграција на релацији село-град везаних за новије процесе деаграризације и урбанизације. Њихови зачеци на простору Србије забележени су средином 19. века са продором капитала, робно-новчаних односа, развојем занатства, трговине, угоститељства, појавом индустрије, развојем вароши и формирањем елемената урбане структуре. Традиционалне миграције представљају у ствари пресељења на простор Србије као земље матице из динарских, косовско-метохијских и осталих простора, која је као појединачна или масовна, Јован Цвијић означио као метанастазичка кретања (метанастазичке струје).

Модерне миграције, чију основу чине миграције на релацији село-град, настају између два светска рата са стварањем југословенске државе и њеним свеукупним привредним и културним преображањем, а доживљавају кулминацију после Другог светског рата на основама развоја индустријализације и јачања функција градских насеља, с растом образовног нивоа становништва и другим чиниоцима. Док су у традиционалним миграцијама, поред економских, важну улогу, посебно у појединим историјским етапама, имали и политички чиниоци, ратови за ослобођење и формирање националних држава, модерне миграције су у основи детерминисане економским чиниоцима. Међутим, и модерне миграције су биле повремено детерминисане наведеним чиниоцима. Примери за

то су масовне миграције после Првог и Другог светског рата, а затим планска пресељавања српског становништва из различитих делова Југославије после наведених ратова (колонијација Косова и Метохије после Првог светског рата, Војводине после Другог светског рата из планинских делова Хрватске, Босне и Херцеговине, Црне Горе, јужне Србије), исељавања Немаца и другог несрпског становништва из Војводине, протеривање Срба и другог неалбанског становништва са Косова и Метохије.

Становање као основна људска потреба

Квалитет живота, као ниво испуњења захтева, на индивидуалном плану је у директној вези са задовољством живота појединаца. На нивоу друштвене заједнице исказивање задовољства живота је део укупног квалитета живота. „Под квалитетом живота обично се подразумева нека конкретна животна ситуација или стање објективних услова који омогућавају веће или мање задовољење основних егзистенцијалних, друштвених потреба појединаца и друштвених група“. (Митровић, 1998, 366) Квалитет живота се може схватити као одређени ниво друштвеног благостања којим располажу појединци, групе или друштво у целости и он се обично манифестује кроз неколико варијабли: начин становања, начин исхране, степен образовања, начин одевања, начин коришћења годишњег одмора, начин коришћења слободног времена.

Становање кроз историју пролази пут од склоништа, преко живота у заједници до свођења на посебну потребу. Представља основну људску потребу за склоништем и сигурношћу. Становати на савремен начин не значи само боравити у затвореном стану или кући, него користити отворене просторије око стана. Кућа, зграде око ње, двориште и ограде су удешени према тој намени. Становање је уједно и једна од најзначајнијих варијабли квалитета живота појединца, породица и домаћинства и једна од најзначајнијих димензија друштвене неједнакости. Саставни део друштвене неједнакости је и неједнака могућност поседовања и коришћења одговарајућег стана. Становање као једна од најважнијих димензија друштвених неједнакости састоји се у неједнаком учешћу појединаца и друштвених група у производњи и расподели материјалних добара, друштвене моћи и угледа и неједнаком учешћу у стварању друштвене свести. „Становање је један од најзначајнијих елемената квалитета свакодневног живота појединца, породица и домаћинства. Од тога као, ко и где станује, како је дошао до „крова над главом“, тј. какав је његов стамбени статус, и да ли му је стан комфоран или не, и на крају, али не на последњем месту, да ли му је стан дом, у смислу места где се осећа као код куће, добрим делом зависи могућност његове репродукције радне снаге, биолошке репродукције, могућност развоја животног циклуса, степен развоја, друштвености и приватности, социјалне и личне сигурности итд.“ (Болчић, 1995, 275) Сретен Вукосављевић је својим

делом „Социологија становања“ засновао нову социолошку грану код нас. То је социологија становања. Становање и култура становања на најлепши начин казују ком друштвеном слоју припада сваки појединац. Нигде се човек не потврђује и не исказује као кроз становање. Уређење и опремање стана не говори само о укусу и култури човека, већ и о његовим особинама, новчаним могућностима, жељама, могућностима и способностима. Поседовање куће или стана, већ само по себи, сврстава људе међу оне који имају, или оне који немају кућу или стан. Сама та чињеница говори много о појединцу у нашем друштву.

„Историјски посматрано, становање се од једноставног склоништа развило ка целовитој организацији живота на локалном нивоу. Широки спектар индивидуалних и друштвених потреба чија се реализација везује за становање чини га једном од елементарних функција сваког насеља и индикатором квалитета живота у сваком друштву.“ (Мимица, Аљоша, Богдановић, 2007, 586)

Становање се као људско право наводи у многим међународним документима (Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима; Европска социјална повеља из 1996.године). Међутим, на међународном нивоу не постоји јединствена дефиниција пристојног становања, нити опште прихваћени стандарди и нормативи квалитетног становања. Разлог томе су велике економске, политичке, културне, географске, социјалне и друге разлике, навике, стилови живота, градитељско наслеђе и традиција између држава чланица међународних организација. Дефиниције пристојног становања дају се као општи оквир, а очекује се да свака појединачна држава операционализује ове појмове у складу са својим економским могућностима, социјалним и политичким обележјима. „Пристојан смештај значи више од крова над главом. Он подразумева: приватност, простор, физичку приступачност, сигурност, сигурност станарског статуса-закупа, структурну стабилност и трајност, осветљење, грејање и проветреност, основну инфраструктуру као што је снабдевање водом, санитарација, одвод отпадних вода, одговарајући квалитет средине и чинилаца важних за здравље, и доступну локацију у односу на рад и основне услуге; све то по приступачној цени.“ (Петовар, 2004, 4)

Густина насељености је један од основних индикатора квалитета становања. Сматра се да је оптималан однос када једна особа располаже једном собом. Мање од тога означава се као пренасељеност. (Петовар, 2003, 124)

Становање такође може бити тржишно и нетржишно. Тржишно становање је у целини одређено односима понуде и потражње, без интервенције јавног сектора у обезбеђивању земљишних, финансијских и других услова изградње, коришћења и одржавање стамбене јединице. Нетржишно становање је начин задовољења стамбених

потреба који се остварује уз различите облике подршке од стране јавног и приватног сектора и има различите појавне облике, изворе финансирања, финансијске олакшице, организационе форме, власнички статус и режиме коришћења. На пример, социјално становање је облик нетржишног становања.

Становање омогућава задовољење основне људске потребе за сигурношћу и репродукцијом. Стан односно кућа је материјално добро које има следеће карактеристике које уједно представљају варијабле за одређивање квалитета становања:

- квантитет (површина, број соба);
- квалитет (комфор, опрема, тип конструкције)
- форму (индивидуално и колективно становање) и
- институционални статус (у приватној својини, закуп) (Поповић, 1987:81)

Кућа је целина са свим имањем и радом. Због тога се често тврди да је сељак за њу везан са много више веза него грађанин, коме је кућа само стан и коме она, по тврдњи, много мање значи. За разлику од градског човека, за сељака место рада и становање није одвојено. Зато сељачка кућа никада није само место становања него је средиште његовог привредног и укупног живота. Сељакова тежња за удобним становањем у кући некад је била у другом плану, а важније је било све остало, да је по месту где је смештена погодна за привредне активности, али и да дискретно указује на статус домаћина у локалној заједници.

Положај младих на селу

Друштвена скупина које се генерацијски и просторно одређује синтагмом „млади у селу“ представља једну друштвено-културну позицију која акумулира типична обележја младих уопште (од 15 до 29 година) и села као особене друштвено-просторне творевине. (Митровић, 1998, 336)

Остваривање својих жеља и животних циљева млади на селу данас углавном виде у могућности самоизражавања, развоју властитих способности и добром образовању. Будући избори младих људи условљени су различитим факторима међу којима се налазе и мере економске, социјалне и културне политике које ће држава спроводити у односу на аграр, али и у односу на припаднике ове узрасне групације. Развитак нових технологија, компјутеризација и модерни информациони системи снажно утичу на социјализацију младих, мењајући културне и радне стандарде. Потребне нових нараштаја препознатљиве су по ширењу такозваних постматеријалистичких вредности у којима се као најважније

истичу способност, самореализација, креативност и лични развој. (Штимац, 1991, 98) Млади људи који живе у трогенерацијским породицама у којима нема запослених ван пољопривреде, углавном су заинтересовани за породичну пољопривреду и чешће се одлучују да остану на селу. У породицама где пољопривреда није основно занимање, где се деца усмеравају на школовање и подстиче њихова мобилност и самосталност, млади људи се пре одлучују за напуштање села. (Павићевић, 2003, 16)

Млади који остају са родитељима су толерантнији и спремнији за сарадњу, њихови вредносни системи су готово у потпуности усклађени са вредносним системима старијих. Такве породице су најјаче и економски и вредносно и људски. Сукоб генерација у оквиру ових породица готово да не постоји. Млади људи који остају на селу представљају наду за село, нову младу радну снагу и с тим у вези млади доносе новине из града у село. Може се рећи да ови млади људи представљају најперспективнији и најздравији елемент на селу.

Данас у нашим селима скоро сви живе у кућама које су сами себи изградили, односно у стамбеним условима какве су сами себи створили. Економска криза, ојачана међународним искључивањем наше земље из светских токова, довела је до значајних промена у начину живота сеоске омладине, посебно одразивши се на њен друштвено-економски положај, буџет времена, културу, интересовања и очекивања. Криза посебно усложњава и отежава проблеме везане за запошљавање, ступање у брак и решавање стамбеног питања младих. (Наумовић, 1995, 37)

Садашње усмерење омладине да настави да живи у кућама својих родитеља на селу, или у градским предграђима, једним делом је производ нагле кризе, али и стварног сагледавања властитих могућности у погледу самосталног живота који ни у много бољим условима не би био удобан као живот под заједничким кровом. Одлука омладине да живи у родитељској кући најчешће захтева ново организовање простора, па започињу радови на преуређивању и доградњи кућа. Скоро половина младих на селу жели да повећа површину простора и опремљеност родитељске куће у којој живи заједно са родитељима. Данас у нашим селима готово да нема куће која се не дограђује или прилагођава новим потребама власника. (Наумовић, 1995, 37)

Када је реч о процесу осамостаљивања младих у Србији, становање се показује као једно од ограничења, а појављују се различита предмодерна решења и стратегије које се заснивају на атомизованим и фрагментарним породичним мрежама које подстичу традиционалне обрасце насупрот осамостаљивања. Да својеврсна ретрадиционализација, када је реч о стамбеним стратегијама, није својевољан избор велике већине младих показује и податак да би три четвртине младих ипак желело да живи само пре заснивања своје породице и да је живот са родитељима у проширеној породици изнуђено решење. (Мојић,

2005:208) Положај младих данас означава се и као „изнуђена продужена младост“ коју карактерише успорени процес осамостаљивања младих због одлагања кључних животних догађаја који означавају прелазак у „одраслост“ – завршетка школовања, заснивања породице. У таквој ситуацији разумљиво настаје својеврсно одрицање од самосталности, системска инхибиција и стварање врлине од нужности. Недостатак основних ресурса, посла, стамбеног простора, новчаних средстава доводи младе у положај продужене финансијске и шире материјалне зависности. Са аспекта живота младих, породична транзиција показује минималне промене у правцу неконвенционалних или нестандартних животних стилова у односу на тип директног преласка из породице порекла у породицу опредељења. (Томовић, Игњатовић, 2006, 65)

Породичну транзицију треба ставити у контекст ширих демографских промена. У Србији се време склапања брака и родитељство померају на горе последњих деценија, што одговара тенденцији у европским земљама. Стамбени статус младих претежно је одређен материјалним могућностима породице, али га свакако треба посматрати и као одраз стамбене кризе која је допринела порасту броја проширених домаћинстава. Ако се говори о стамбеној ситуацији младих показују се разлике између запослених и незапослених. Млади који имају посао су знатно чешће у прилици да купе стан или плате његово изнајмљивање. И поред сопствених прихода младих који раде, ипак је присутно и велико ослањање на родитељску новчану помоћ при решавању стамбеног питања. (Михајловић, 2004, 13) Кад је реч о овој димензији, присутан је и утицај структуралних чинилаца, јер одложено напуштање родитељског дома јесте замена за резиденционална решења одвојеног становања са подршком државе или породице. Међутим, стамбени статус утиче на животни циклус породице у прилично дугом периоду, а трајност ефеката се уочава у многим областима јер нема промена у овом домену.

Свако постављање питања о омладини је, заправо постављање питања о друштву. Анализирајући омладину истражујемо постигнут друштвени развој, наше могућности, али и сагледавамо путеве развоја.

Закључак

Значење стана, становања и стамбених потреба може се посматрати са социјалног, економског и политичког становишта. Егзистенцијално значење стана полази од стана као примарне људске потребе. Социјално значење стана полази такође од чињенице да је стан примарна човекова потреба, те да је без стана немогуће замислити живот човека и породице, као и од тога да је стан незамењив, па би га свако морао имати. Због тога социјално значење стана и становања подразумева разне друштвене и државне помоћи и

потпоре које су присутне у целом свету, без обзира на ниво развијености земље. Економско вредновање стана и становања полази од стана као добра дугорочне потрошње. Стан је важно социјално право у већини развијених земаља. Право на пристојан стан гарантује се и уставним одредбама. Остваривање овог права један је од политичких приоритета.

Форма стана и склоп објекта имају своје друштвено и идеолошко значење, односно представљају саставни део одређених друштвених вредности, идеологија, аспирација, статусних симбола, тј. стилова живота. Објекат, као и његово окружење, неминовно иницирају одређене асоцијације и емоције, тако да доживљај становања може бити повезан са интеракцијом између субјективног осећаја и спољашњих фактора. Самим тим већина људи тежи успостављању односа и интегрисању идентитета простора и друштвеног идентитета.

Сам проблем становања представља интердисциплинарни процес који прати успостављање узрочно-последичних веза између друштвених промена, културе становања и функционално-просторне структуре куће. На тај начин индивидуални и друштвени идентитет могу бити посматрани са два нивоа: кроз асоцијације које корисници успостављају у односу на локацију, спољашњу и унутрашњу структуру објекта, као и кроз решење физичке структуре која помаже корисницима да остваре жељену друштвену интеракцију. Комплексност задатка захтева шири социо-културолошки приступ, који подразумева присуство и утицај епохе на феномене у овој области. У том контексту, простори стана и становања сигурно јесу међу најбитнијим егзистенцијалним условима, јер директно утичу на свакодневни живот и срећу њихових корисника.

Иновације у свакодневном животу сељака представљају својеврстан цивилизацијски обрт у начину, квалитету и стилу живота на селу. Аутохтоне сељачке иновације у начину становања наступају под утицајем нових привредних потреба. Процес транзиције српског друштва и економије значајно утиче на материјални статус руралних породица у Србији. Друштвене промене и структурално-функционално прилагођавање породице новим глобалним друштвеним процесима најбоље се прати анализом сеоске породице, као типичне традиционалне друштвене творевине у традиционалној средини. Српско село и пољопривреда деле судбину глобалног српског друштва, рурални простори заостају за урбаним, као и за просечним показатељима квалитета живота у целини. Власништво над земљом више није од примарног значаја за егзистенцију пољопривредне породице, нити је критеријум њеног социјалног статуса, што резултира смањењем интересовања за увећањем имовине, осиромашивањем руралних домаћинстава и појавом нове категорије мешовитих сеоских домаћинстава, орјентисаним ка непољопривредним активностима. Село трпи изолацију и маргинализацију од стране државе, рурално становништво је искључено из друштвених токова, док су рурални простори и становништво изгубили свој статус: у социјализму су постали градска радничка класа, а у транзиционим условима

остали ситни сељаци. Све то је условило висок степен незадовољства сеоских житеља материјалном ситуацијом и сеоским начином породичног живота.

Извесно је да будућност нашег села зависи од бројних фактора. Међу оне најзначајније свакако спадају и орјентације, очекивања и жеље сеоске омладине, при чему посебно оне које се односе на стил и квалитет живота. То је и логично, ако се има у виду чињеница да је реч о биолошки највиталнијој и социјално најмобилнијој категорији сеоске популације. Млади на селу (као и млади уопште) нису оптерећени трајним социјалним улогама. Они се нису до краја одомаћили у сеоску друштвену структуру. Изложени су и мањем ризику за нарушавање успостављених друштвених односа. И оно, што је најважније, млади се лакше прилагођавају на нове животне ситуације. Како емпиријска истраживања показују, жеље сеоске омладине су све веће и све разноврсније. То је и природно, будући да образована омладина представља динамички елемент у сеоској породици и селу уопште. Поред тога, на жеље сеоске омладине утиче и њен укупни друштвени положај, а посебно њен положај у породици, у породичном одлучивању, односно структури породичног ауторитета. Реално је, с тога, претпоставити да се будућност нашег села може увелико прочитати у тежњама сеоске омладине. У томе и јесте највећи значај потребе комплексног истраживања ових тежњи, као и претпоставки за њихово евентуално задовољење на сеоском подручју.

Литература

Антонић, С. (2008) *Вредности и институције*. Предавање одржано у оквиру Социолошког дискурса на докторским студијама Архитектонског факултета Универзитета у Београду, Септембар, Београд.

Болчић, С. и други (1995) *Друштвене промене и свакодневни живот: Србија почетком деведесетих*

Болчић, С. и Милић, А. и други (2002) *Србија крајем миленијума: Разарање друштва, промене и свакодневни живот*. Београд: Институт за социолошка истраживања филозофског факултета у Београду

Вебер, М. (1976) *Привреда и друштво*. Београд: Просвета

Вертхејмер-Балетић, (1973) *Демографија – становништво и економски развитак*. Загреб. Информатор

Вујовић, С. (1987) *Друштвене неједнакости у становању у* : Друштвене неједнакости: социолошко истраживање у Београду. Београд: Институт за социолошка истраживања филозофског факултета у Београду

Митровић, Љ. (1970) *Огњишта која гасну*. Београд: Економска политика

Митровић, М. (1998) *Социологија села*. Београд: СДС

Мојић, Д. (2008) *Социјална мисао*. Београд. Филозофски Факултет – Институт за социолошка истраживања

Мимица, А. и Богдановић, М. (2007) *Социолошки речник*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства

Наумовић, С. М. *Насеља минулог времена*. Ниш, Градина

Павићевић, А. (2006) *Брак, породица и полни морал у Србији у другој половини двадесетог века*. Београд: Етнолошки институт САНУ

Петовар, К. (2003) *Наши градови између државе и грађанина*. Београд: ГФ.АФ. ИАУС.

Томановић – Игњатовић (2004) *Млади у транзицији: између породице порекла и породице опредељења*. Београд. Центар за проучавање алтернатива

Ћирић, Ј. (1979) *Основе социологије насеља и социологије села*. Ниш: Градина

Хараламбос, М. (1980) *Увод у социологију*. Загреб: Глобус

Штимац, Х. (1991) О појму самоостварења. Социолошка истраживања младих и проблем образовања. Загреб: ИДИС

[http:// www.etno/institut.co.yu/ybornik23](http://www.etno/institut.co.yu/ybornik23)

[http:// www.rastko.rs/antropologija/glasnici_ei41](http://www.rastko.rs/antropologija/glasnici_ei41)

[http:// www.patrlament.org.rs/res/Nacionalna_strategija_ya_mlade.pdf](http://www.patrlament.org.rs/res/Nacionalna_strategija_ya_mlade.pdf)

The Housing Issue of Youth in the Countryside

Danijela S. Nikolić, BA in Sociology

Resume

The position of youth in the countryside represents a consequence of changes which occurred during the second half of the twentieth century, and especially during the last decades, on the global societal plan. The shift in traditional social concept, as well as the change of economic position of the youth in the family, as well as in the society, is listed as one of more significant characteristics of the end of the twentieth and the beginning of the twenty first century. Regarding this, in this paper, the housing issue of youth, as well as their attitude towards the countryside, will be examined. Innovations in housing methods come to the fore under the influence of new economic needs; however, major innovations came only in the moment when the countryside in its entirety became influenced by global development processes of urbanization and modernization. Social and economic status, method of everyday living and housing culture, as well as political and economic circumstances, have always had great influence on the form and structure of housing. Moreover, the historical fact confirms that fulfillment of the housing needs has always depended on social position of the individual or the society.

Key words: *countryside, social classes, social inequalities, socio-demographic changes, housing, quality of housing*